

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

*Факультет № 6
Кафедра соціології та психології*

**МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ
ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ**

з навчальної дисципліни «Психологія»
вибіркових компонент
освітньої програми першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

125 Кібербезпека (безпека інформаційних та комунікаційних систем)

Харків 2023

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 30.08.2023 № 7

СХВАЛЕНО

Вченою радою факультету № 6
Протокол від 25.08.2023 № 7

ПОГОДЖЕНО

Секцією Науково-методичної ради
ХНУВС з гуманітарних та соціально-
економічних дисциплін
Протокол від 29.08.2023 № 7

Розглянуто на засіданні кафедри соціології та психології (протокол від 15.08.2023 № 8)

Розробники:

Старший викладач кафедри соціології та психології Мохорєва О.М.

Рецензенти:

1.Доцент кафедри педагогіки та психології Харківської державної академії фізичної культури, кандидат психологічних наук Павлик О. М

2.Доцент кафедри соціології та психології факультету № 6 Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат психологічних наук, доцент Шиліна А.А.

1. Розподіл часу навчальної дисципліни за темами (денна форма навчання)

Номер та назва навчальної теми	Кількість годин, відведених на вивчення навчальної дисципліни						Вид контролю
	Всього	з них:					
		лекцій	Семінарські заняття	Практичні заняття	Лабораторні заняття	Самостійна робота	
Семестр 5							
Тема № 1 Психологія як наука	34	6	6	2	-	20	залік
Тема № 2 Пізнавальні психічні процеси	40	12	10	3	-	15	
Тема № 3. Емоційно-вольова сфера особистості.	36	8	6	2	-	20	
Тема № 4 Особистість як предмет психологічного дослідження	40	8	8	3	-	20	
Всього за семестр № 4:	150	34	30	10	-	61	

3. Методичні вказівки до практичних занять.

Тема № 1 Психологія як наука.

Семінарське заняття: Предмет, завдання і методи психології. Історія розвитку психології. Виникнення і розвиток психіки в філогенезі. Поняття та взаємозв'язок психіки і мозку та психологічна теорія діяльності.

Навчальна мета заняття: ознайомити студентів з основними положеннями сучасної психології, показати їм, що представляє собою психологія як наука, яка вивчає психіку людини в усій її різноманітності та специфіки функціонування психічних явищ та процесів.

Кількість годин - 6 год. (денна форма навчання).

Місце проведення: аудиторія факультету № 6.

Навчальні питання:

1. Предмет, завдання і методи психології;
2. Історія розвитку психології;
3. Виникнення і розвиток психіки в філогенезі;
4. Психіка і мозок

Література.

1. Варій М. Й. Психологія: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2016. 287 с.

2. Васянович Г. П. Основи психології: навч. посіб. Київ: Педагогічна думка, 2012. 114 с

3. Максименко С. Д. Загальна психологія. Київ: Центр навчальної літератури. 2019. 272 с.

4. Ушакова І. М. Теоретико-методологічні проблеми психології: курс лекцій. Харків: НУЦЗУ, 2016. 191 с.

Методичне та матеріально-технічне забезпечення заняття: бланк з поняттями, ручка.

План проведення заняття:

I. Порядок проведення вступу до заняття.

На початку заняття, студентам оголошується назва теми семінарського заняття, план заняття та ті запитання, що будуть розглянуті.

II. Порядок проведення основної частини заняття.

У відповіді на перше питання студентам необхідно розглянути поняття предмету, завдання і методів психології. Потрібно зрозуміти ряд основних моментів. Психологія – наука, яка вивчає факти, закономірності та механізми психіки. Психологія – це наука про психіку, про закономірності її проявлення і розвитку. В системі наук психології відводиться цілковито особисте місце. Предметом психології є психіка і психічні явища.

2. У відповіді на друге питання студенти повинні ознайомитись з історією розвитку психології. Свою історію психологія починає з античних часів. Міфологічне розуміння світу, де тіла заселяються душами, а життя залежить від богів, віками панувало у суспільному житті.

3. У відповіді на третє питання студентам пояснюється як проходив розвиток психіки в філогенезі. Психіка – це властивість високоорганізованої живої матерії, яка міститься в активному відображенні суб'єктом об'єктивного світу, в побудові суб'єктом невідчужуваної від нього картини цього світу і регуляція на цієї основі поведінки і діяльності. Розвиток психіки складається з закономірних переходів від низьких, простих форм до високих, більш складніших і досконаліх. Слід зосередити увагу на розвитку психіки від поняття реагування, рефлекс, інстинкт, навики та інтелектуальні дії.

4. По четвертому питанню слід зосередити увагу на взаємозв'язку мозку та психіки та розкрити поняття психологічної теорії діяльності

III. Порядок проведення заключної частини заняття.

Наприкінці заняття студенти дають зворотній зв'язок викладачу, який досвід вони придбали і висловлюють свої думки стосовно психології як науки.

Тема № 1 Психологія як наука

Практичне заняття: Основні положення сучасної психології.

Навчальна мета заняття: детальніше ознайомити студентів з поняттями наукової дисципліни «Психологія». Ознайомити студентів з основними положеннями сучасної психології, показати їм, що представляє собою психологія як наука, яка вивчає психіку людини в усієї її різноманітності та специфіки функціонування психічних явищ та процесів.

Кількість годин - 2 год. (денна форма навчання).

Місце проведення: аудиторія факультету № 6.

Навчальні питання:

1. Предмет, завдання і методи психології;
2. Історія розвитку психології;
3. Виникнення і розвиток психіки в філогенезі;
4. Психіка і мозок

Література.

1. Варій М. Й. Психологія: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2016. 287 с.
2. Васянович Г. П. Основи психології: навч. посіб. Київ: Педагогічна думка, 2012. 114 с
3. Максименко С. Д. Загальна психологія. Київ: Центр навчальної літератури. 2019. 272 с.
4. Ушакова І. М. Теоретико-методологічні проблеми психології: курс лекцій. Харків: НУЦЗУ, 2016. 191 с.

Методичне та матеріально-технічне забезпечення заняття: бланк з поняттями, ручка.

План проведення заняття:

I. Порядок проведення вступу до заняття.

На початку заняття, студентам оголошується назва теми практичного заняття, план заняття та ті запитання, що будуть розглянуті.

II. Порядок проведення основної частини заняття.

Надається слово студентам для виступів, по результатам виступів проходить обговорення виступів та порушених питань. Назвати і розкрити ключові поняття теми: психологія як наука, життєва і наукова психологія, психіка людини, світ психічних явищ, предмет психології, методи психологічних досліджень, галузі психології. Психологічний словник: в короткій формі розглядаються терміни, що б зустрічаються в курсі «Психологія».

Питання до дискусії:

1. У чому полягає значення психології як науки?
2. Що є предметом психології?
3. В чому проявляється відмінність і зв'язок життєвої і наукової психології?
4. Які основні форми і прояви психіки?
5. Які методи дослідження застосовуються в психології?

Завдання до самостійного виконання: скласти схеми з поясненням: предмета та задач загальної психології; зв'язок психології з іншими науками; світ психічних явищ. Визначити стратегічні напрямки розвитку сучасної психології.

Скласти схему етапів розвитку психології. Охарактеризувати етапи розвитку психології. Дати роз'яснення - які питання розглядає історія психології. Розкрити історію психологічних досліджень у різні часи в різних школах та перспективи розвитку психології як науки.

Дискусійні питання для студентів: яким чином проявляється взаємозв'язок психіки і мозку в житті людини; розкрити поняття інстинктів, навичок та

інтелектуальної поведінки людини та тварини, відмінності; в чому основна суть культурно – історичної теорії розвитку психіки людини Л.С. Виготського. Психіка – властивість високоорганізованої живої матерії, яка полягає у відображенні суб'єктом об'єктивного світу, у побудові ним картини цього світу та регуляції на цій основі поведінки та діяльності.

Можливо виділити 4 основні рівні розвитку психіки живих організмів: подразнення, чутливість, поведінка вищих тварин, свідомість людини.

Дискусійні питання для обговорення.

1. Розрити основні положення теорії діяльності.
2. Пояснити взаємозв'язок мозку та психіки.
3. Розкрити поняття подразливості, подразнення, чутливості.
4. Розкрити поняття психіки.
5. Психологічна теорія діяльності.
6. Загально психологічна характеристика діяльності.

Творче завдання

1. Складіть перелік приказок та прислів'їв на психологічні теми, охарактеризуйте їх зміст.
2. Підібрати приклади розвитку психіки у філогенезі. Провести самостійне дослідження

1. Провести тест — Самооцінка психічних станів (за Айзенком).
2. Визначити професійну спрямованість студентів.
3. Дослідити професійні інтереси.

III. Порядок проведення заключної частини заняття.

Наприкінці заняття студенти дають зворотній зв'язок викладачу, який досвід вони придбали і висловлюють свої думки стосовно психології як науки.

Тема № 2 Пізнавальні психічні процеси

Семінарське заняття: психологічні основи уваги. Відчуття та сприймання. Психологічні основи пам'яті. Мислення, уява, мовлення..

Навчальна мета заняття: ознайомити студентів з пізнавальними психічними процесами: відчуття, сприймання, увага, пам'ять, а також ознайомити студентів з поняттями уяви, мовлення та найскладнішим психічним процесом – мисленням. Пояснити взаємозв'язок мислення з мовою..

Кількість годин - 8 год. (денна форма навчання)

Місце проведення: аудиторія факультету № 6.

Навчальні питання:

1. Психологічні основи уваги.
2. Відчуття і сприйняття як пізнавальні процеси.
3. Психологія пам'яті.
4. Мислення.
5. Уява.
6. Мовлення

Література.

Основна:

1. Максименко С. Д. Загальна психологія. Київ: Центр навчальної літератури. 2019. 272 с.
2. Ушакова І. М. Теоретико-методологічні проблеми психології: курс лекцій. Харків: НУЦЗУ, 2016. 191 с.
3. Ковальчук З. Я. Історія психології: курс лекцій. Частина 2: для студентів спеціальностей «Психологія», «Практична психологія» Львів: ЛьвДУВС, 2013. 344.

Допоміжна:

3. Павелків Р. В. Вікова психологія: підруч. для студ. вищ. навч. закл. К.: Кондор, 2011. 468 с.
4. Коваленко А. Б., Корнєв М. Н. Соціальна психологія. Київ, 2016. 280 с.
5. Фурман Анатолій Психокультура української ментальності [2-ге наук.вид.]. Тернопіль : НДІ МЕВО, 2018. 168 с.
6. Волянчук Н.Ю., Ложкін Г.В., Винославська О.В., І. О. Блохіна, М. О. Соціальна психологія : навч. посіб. для здобувачів ступеня бакалавра ; КПІ ім. Ігоря Сікорського. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2019. 254 с.

Методичне та матеріально-технічне забезпечення заняття: бланк з поняттями, ручка.

План проведення заняття:

I. Порядок проведення вступу до заняття.

На початку заняття, студентам оголошується назва теми практичного заняття, план заняття та ті запитання, що будуть розглянуті.

II. Порядок проведення основної частини заняття.

По першому питанню основні моменти, на які слід звернути увагу: Поняття уваги, види уваги, значення в житті людини, погляди вчених на цей феномен.

По другому питанню слід особливу увагу зосередити на питаннях психологічних пізнавальних процесах відчуття та сприймання. Зрозуміти їх різницю та особливості. Ознайомитися з поняттям «аналізатор», та його роль в виникненні відчуттів.

По третьому питанню студентам слід звернути увагу на поняття та види пам'яті, історію вивчення питання та про мнемічні процеси.

По четвертому питанню розглядаються поняття найскладнішого процесу у ЦНС – процес мислення. Вивчаються погляди вчених на цей психічний процес, розглядається зв'язок мислення і мови, питання творчого мислення.

По-п'ятому питанню розглядається питання уяви та уявлення. Чим відрізняються ці поняття, як застосовуються у повсякденному житті.

Питання до самостійного опрацювання:

1. Поняття відчуттів та сприйняття.
2. Поняття уваги.
3. Психологічні основи пам'яті.
4. Поняття про мислення. Види та форми мислення.
5. Творче мислення.
6. Мовлення. Етапи розвитку.
7. Фізіологічні основи мовлення.

III. Порядок проведення заключної частини заняття.

Наприкінці заняття студенти дають зворотній зв'язок викладачу, який досвід вони придбали і висловлюють свої думки стосовно теоретичних динаміки розвитку пізнавальних психічних процесів.

Тема № 2 Пізнавальні психічні процеси

Практичне заняття: психологічні основи уваги. Відчуття та сприймання. Психологічні основи пам'яті. Мислення. Уява. Мовлення

Навчальна мета заняття: ознайомити студентів з пізнавальними психічними процесами: відчуття, сприймання, увага, пам'ять, мислення, уява та мовлення

Кількість годин - 4 год. (денна форма навчання).

Місце проведення: аудиторія факультету № 6.

Навчальні питання:

1. Психологічні основи уваги.
2. Відчуття і сприйняття як пізнавальні процеси. Психологія пам'яті.
3. Мислення. Уява. Мовлення

Література.

Література.

Основна:

1. Максименко С. Д. Загальна психологія. Київ: Центр навчальної літератури. 2019. 272 с.
2. Ушакова І. М. Теоретико-методологічні проблеми психології: курс лекцій. Харків: НУЦЗУ, 2016. 191 с.
3. Ковальчук З. Я. Історія психології: курс лекцій. Частина 2: для студентів спеціальностей «Психологія», «Практична психологія» Львів: ЛьвДУВС, 2013. 344.

Допоміжна:

3. Павелків Р. В. Вікова психологія: підруч. для студ. вищ. навч. закл. К.: Кондор, 2011. 468 с.
4. Коваленко А. Б., Корнєв М. Н. Соціальна психологія. Київ, 2016. 280 с.
5. Фурман Анатолій Психокультура української ментальності [2-ге наук.вид.]. Тернопіль : НДІ МЕВО, 2018. 168 с.
6. Волянчук Н.Ю., Ложкін Г.В., Винославська О.В., І. О. Блохіна, М. О. Соціальна психологія : навч. посіб. для здобувачів ступеня бакалавра ; КПІ ім. Ігоря Сікорського. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2019. 254 с.

Методичне та матеріально-технічне забезпечення заняття: бланк з поняттями, ручка.

План проведення заняття:

I. Порядок проведення вступу до заняття.

На початку заняття, студентам оголошується назва теми практичного заняття, план заняття та ті запитання, що будуть розглянуті.

II. Порядок проведення основної частини заняття.

Необхідно пояснити та нагадати студентам тему занять, та питання які будуть розглядатися, які персональні завдання давалися студентам та перевірити їх готовність до виступів. Назвати і розкрити ключові поняття теми: увага, домінанта, неуважність, відчуття, пороги чутливості, закон Вебера - Фехнера, адаптація, сенсibilізація сприйняття, властивості сприйняття, ілюзії, галюцинації, пам'ять, види пам'яті, процеси пам'яті, продуктивність пам'яті, розлади пам'яті, мислення, види мислення, розумові операції, форми мислення, порушення мислення, інтелект, мова, функції мови, види мови, уявлення, уява, творча уява.

Психологічні основи уваги. Студентам пропонується дати визначення понять: увага, уважність, домінанта, довільна увага, мимовільна увага, об'єм уваги, стійкість уваги, розподіл уваги, переключення уваги, розсіяність.

Дискусійні питання.

1. Значення уваги в житті людини.
2. Вплив уваги на успішність навчання студентів
3. Яким чином розвивати увагу?

Запропонувати студентам тестування на рівень концентрації уваги.

1. Методика Мюнстерберга.
2. Методика «10 слів».
3. Вправа «Муха».

Питання до обговорення:

1. Зміна чутливості аналізаторів та її причини.
2. Що таке сенсорна депривація і в чому вона проявляється?
3. Чи існують взаємозв'язки між відчуттями і емоціями? Обґрунтуйте відповідь.
4. Будова аналізатора?
5. Як ви розумієте поняття — адекватний подразник?
6. У чому полягають основні відмінності між відчуттям і сприйманням?
7. Чому відчуття і сприймання відносять до першого, чуттєвого ступеня пізнання?
8. Чи є сприймання у тварин?
9. Розкажіть про залежність сприймань від характеру діяльності.
10. Що таке перцептивні дії?

Студентам пропонується вибрати один вірний варіант відповіді (далі обговорення та обґрунтування своєї точки зору):

1. Для чуттєвого пізнання характерним є: а) безпосередній контакт свідомості з зовнішнім світом; б) опосередкований контакт свідомості з зовнішнім світом.

2. Адаптація аналізатора до дії подразника проявляється: а) у підвищенні його чутливості; б) у зниженні його чутливості; в) у пристосуванні аналізатора до дії подразника; г) у втраті здатності відчувати.

3. Сенсibilізацією називається: а) зміна чутливості аналізаторів при їх взаємодії; б) зниження чутливості аналізаторів при їх взаємодії; в) підвищення чутливості аналізаторів при їх взаємодії.

4. Синестезією називається: а) виникнення невластивих для даного аналізатора відчуттів при впливі неадекватного подразника; б) виникнення в аналізаторі неадекватного для нього відчуття під впливом адекватного подразника; в) синестезія – це механізм компенсаторних можливостей відчуттів.

5. Яке з наведених нижче визначень сприймання є правильним і повним? Сприймання – це: а) синтез відчуттів; б) відображення в голові людини окремих властивостей і якостей предметів та явищ при їх безпосередньому впливові на аналізатори; в) відображення предметів і явищ в цілому при їх безпосередньому впливі на аналізатори; г) відображення предметів і явищ в усій сукупності їх істотних властивостей і якостей; д) відображення предметів і явищ у цілому в усій сукупності їх властивостей і якостей при їх дії на аналізатори.

6. У якому рядку йдеться про сприймання? а) Людина чує мелодію пісні, бачить знайомий пейзаж, букет квітів; б) Людина відчуває зелений колір, смак, біль.

7. У чому виявляється осмисленість сприймання? а) у відносній постійності образу сприйнятого об'єкта; б) у відносній правильності відображення предметів; в) у розумінні суті сприйнятого суб'єкта.

8. Константність - це: а) структурна єдність частин сприйнятого; б) розуміння суті сприйнятого об'єкта; в) відносна постійність образу сприйнятого об'єкта.

9. У якому рядку названі лише властивості сприймання? а) цілісність, константність, предметність, адаптація; б) предметність, осмисленість, константність, цілісність; в) сенсibilізація, цілісність, осмисленість, предметність.

10. До властивостей уваги відноситься: а) вибірковість. б) адаптація. в) апцепція.

III. Порядок проведення заключної частини заняття.

Наприкінці заняття студенти дають зворотній зв'язок викладачу, який досвід вони придбали і висловлюють свої думки стосовно розвитку та динаміки протікання пізнавальних психічних процесів.

Тема № 3 Емоційно-вольова сфера особистості.

Семінарське заняття: емоції та почуття, воля. Загальна уява про емоції та почуття. Виникнення та значення емоцій. Типи емоційних станів. Функції емоцій. Емоційний стрес і регуляція емоційних станів. Психологічні теорії емоцій. Поняття волі. Загальна характеристика вольових зусиль. Фізіологічні аспекти вольових діянь. Структура вольових діянь.

Навчальна мета заняття: ознайомити студентів з поняттями емоцій та почуттів, емоційним стресом та теоріями емоцій, а також з поняттям воля та вольовий акт.

Кількість годин - 8 год. (денна форма навчання).

Місце проведення: аудиторія факультету № 6.

Навчальні питання:

1. Загальна уява про емоції та почуття.

2. Емоційний стрес і регуляція емоційних станів.
3. Психологічні теорії емоцій.
4. Поняття волі.

Література.

1. Максименко С. Д. Загальна психологія. Київ: Центр навчальної літератури. 2019. 272 с.
2. Ушакова І. М. Теоретико-методологічні проблеми психології: курс лекцій. Харків: НУЦЗУ, 2016. 191 с.
3. Ковальчук З. Я. Історія психології: курс лекцій. Частина 2: для студентів спеціальностей «Психологія», «Практична психологія» Львів: ЛьвДУВС, 2013. 344.

Методичне та матеріально-технічне забезпечення заняття: бланк з поняттями, ручка.

План проведення заняття:

I. Порядок проведення вступу до заняття.

На початку заняття, студентам оголошується назва теми практичного заняття, план заняття та ті запитання, що будуть розглянуті.

II. Порядок проведення основної частини заняття.

По – першому питанню студенти повинні освоїти поняття емоцій та почуттів. Необхідно ознайомити здобувачів з функціями емоцій та їх значенням в житті людини. В ході семінарського заняття студенти вивчають поняття емоційного стресу, причини його розвитку, регуляцію емоційних станів. студенти вивчають теорії емоцій. Вивчається поняття волі, структуру вольового акту та вольові якості особистості.

Додаткові питання до здобувачів:

1. Концепції та теорії емоцій.
2. Емоційний стрес.
3. Воля та її значення в житті людини.
4. Поняття психологічного захисту

III. Порядок проведення заключної частини заняття.

Наприкінці заняття студенти дають зворотній зв'язок викладачу, який досвід вони придбали і висловлюють свої думки стосовно емоційно-вольової сфери особистості.

Тема № 3 Емоційно-вольова сфера особистості.

Практичне заняття: Емоції та почуття, воля.

Навчальна мета заняття: ознайомити студентів з поняттями емоцій та почуттів, емоційним стресом та теоріями емоцій, а також з поняттям воля та вольовий акт.

Кількість годин - 2 год. (денна форма навчання)

Місце проведення: аудиторія факультету № 6.

Навчальні питання:

1. Загальна уява про емоції та почуття.
2. Емоційний стрес і регуляція емоційних станів.

3. 3.Психологічні теорії емоцій. Поняття волі

Література.

1. Максименко С. Д. Загальна психологія. Київ: Центр навчальної літератури. 2019. 272 с.
2. Ушакова І. М. Теоретико-методологічні проблеми психології: курс лекцій. Харків: НУЦЗУ, 2016. 191 с.
3. Ковальчук З. Я. Історія психології: курс лекцій. Частина 2: для студентів спеціальностей «Психологія», «Практична психологія» Львів: ЛьвДУВС, 2013. 344.

Методичне та матеріально-технічне забезпечення заняття: бланк з поняттями, ручка.

План проведення заняття:

I. Порядок проведення вступу до заняття.

На початку заняття, студентам оголошується назва теми практичного заняття, план заняття та ті запитання, що будуть розглянуті.

II. Порядок проведення основної частини заняття.

Здобувачам потрібно назвати і розкрити ключові поняття теми: емоції, теорії емоцій, афекти, пристрасть, настрої, почуття, стрес, фрустрація, стрес, тривога, воля, вольовий акт, вольові якості та вольові процеси.

1. Загальна уява про емоції та почуття. Емоційний стрес і регуляція емоційних станів. Психологічні теорії емоцій. Студенти вивчають поняття емоцій та почуттів, емоційного стресу, причини його розвитку, регуляцією емоційних станів, окремі теорії емоцій.

2. Поняття волі. Студенти вивчають поняття волі, структуру вольового акту та вольові якості особистості. Дискусія на тему «Емоційно-вольові процеси».

Теми для подальшої дискусії у групі:

1. Поняття про емоції та почуття.
2. Теорії емоцій.
3. Поняття емоційного стресу.
4. Концепції та теорії емоцій.
5. Значення емоцій в житті людини.
6. Емоційний стрес.
7. Стадії та види стресу.
8. Значення емоцій та почуттів в житті людини.
9. Воля та її значення в житті людини.
10. Загальна характеристика вольових зусиль

Студентам необхідно обрати один вірний варіант відповіді та обґрунтувати його:

1. Яке з поданих нижче визначень почуттів є найточнішим: а) відображення навколишніх предметів та ставлення до них; б) реакція людини на все навколишнє; в) переживання, в яких виявляється ставлення людини до навколишнього та до самої себе; г) своєрідне ставлення людини до того, що вона сприймає.

2. В якому рядку названо тільки почуття: а) гнів, страх, радість, почуття власної гідності; б) любов, незадоволення, спрага, туга; в) совість, ненависть, біль, презирство; 10 г) сором, симпатія, бажання, кохання; д) закоханість, щастя, спрага, журба, туга, симпатія.

3. Вкажіть, яка з наведених сукупність ознак характеризує пристрасі: а) стійкі, ділові, слабкі; б) сильні, ділові, глибокі, тісно пов'язані з переконаннями; в) глибокі, нестійкі, сильні, зв'язані з потребами.

4. У якому рядку названі тільки афекти: а) бадьорість, сум, задоволення, гнів, радість; б) симпатія, обурення, страх, розпач, жах; в) гнів, розпач, захват, жах.; г) кохання, ненависть до ворогів, патріотизм, жах.

5. Серед наведеного переліку почуттів знайдіть і випишіть: а) інтелектуальні почуття; б) моральні; в) естетичні. Гумор, дружба, радість пізнання, кохання, огида, почуття нового, сум, здивування, любов до краси, почуття комічного, допитливість, піднесеність, совість.

III. Порядок проведення заключної частини заняття.

Наприкінці заняття студенти дають зворотній зв'язок викладачу, який досвід вони придбали і висловлюють свої думки стосовно емоційно-вольової сфери особистості.

Тема № 4. Особистість як предмет психологічного дослідження.

Семінарське заняття: Склад і структура особистості. Темперамент. Характер. Здібності.

Навчальна мета заняття: ознайомити студентів з поняттям особистості, та розглянути склад, структуру особистості. Також вивчити поняття темпераменту, характеру та здібності людини.

Кількість годин - 8 год. (денна форма навчання).

Місце проведення: аудиторія факультету № 6.

Навчальні питання:

1. Загальне поняття про особистість;
2. Склад і структура особистості;

Література.

1. Васянович Г. П. Основи психології: навч. посіб. Київ: Педагогічна думка, 2012. 114 с
2. Максименко С. Д. Загальна психологія. Київ: Центр навчальної літератури. 2019. 272 с.
3. Ушакова І. М. Теоретико-методологічні проблеми психології: курс лекцій. Харків: НУЦЗУ, 2016. 191 с.
4. Ковальчук З. Я. Історія психології: курс лекцій. Частина 2: для студентів спеціальностей «Психологія», «Практична психологія» Львів: ЛьвДУВС, 2013. 344.
5. Науково-дослідницька діяльність студентів, курсантів, слухачів, аспірантів, ад'юнктів та докторантів: довідник молодого вченого / уклад.: А.В. Байлов, О.М. Литвинов, В.В. Чумак; за заг. ред. О.М. Головка. – Харків : ХНУВС: Тім Пабліш Груп, 2016. – 363 с

Інформаційні ресурси в Інтернеті:

7. Пошукова система Google Scholar <http://scholar.google.com/>
8. Пошукова система Springer <https://link.springer.com/>
9. Пошукова система Scirus <https://www.elsevier.com/>
10. Пошукова система Google books <https://books.google.com/>

Методичне та матеріально-технічне забезпечення заняття: бланк з поняттями, ручка.

План проведення заняття:

I. Порядок проведення вступу до заняття.

На початку заняття, студентам оголошується назва теми практичного заняття, план заняття та ті запитання, що будуть розглянуті.

II. Порядок проведення основної частини заняття.

Студенти повинні ознайомитись з тлумаченням поняття особистості різними вченими, та напрямками розробки цієї проблеми.

Також, необхідно вивчити склад і структуру особистості, а також питання розвитку особистості. Здобувачі вивчають поняття темперамент, характер та здібності людини.

Необхідно знайти відповіді на наступні запитання:

1. Загальне поняття про особистість.
2. Основні категорії організації людини.
3. Психологічна структура особистості.
4. Поняття особистості в вітчизняній психології.
5. Поняття особистості в зарубіжній психології
6. Поняття темпераменту.
7. Поняття характеру.
8. Поняття здібностей

III. Порядок проведення заключної частини заняття.

Наприкінці заняття студенти дають зворотній зв'язок викладачу, який досвід вони придбали і висловлюють свої думки стосовно особистості як предмету психологічного дослідження.

Тема № 4 Особистість як предмет психологічного дослідження.

Практичне заняття: склад і структура особистості. Темперамент. Характер. Здібності.

Навчальна мета заняття: ознайомити студентів з поняттям особистості, та розглянути склад, структуру особистості. Також вивчити поняття темпераменту, характеру та здібності людини.

Кількість годин - 2 год. (денна форма навчання).

Місце проведення: аудиторія факультету № 6.

Навчальні питання:

1. Загальне поняття про особистість;
2. Темперамент, характер, здібності.

Література.

1. Васянович Г. П. Основи психології: навч. посіб. Київ: Педагогічна думка, 2012. 114 с
2. Максименко С. Д. Загальна психологія. Київ: Центр навчальної літератури. 2019. 272 с.
3. Ушакова І. М. Теоретико-методологічні проблеми психології: курс лекцій. Харків: НУЦЗУ, 2016. 191 с.
4. Ковальчук З. Я. Історія психології: курс лекцій. Частина 2: для студентів спеціальностей «Психологія», «Практична психологія» Львів: ЛьвДУВС, 2013. 344.
5. Науково-дослідницька діяльність студентів, курсантів, слухачів, аспірантів, ад'юнктів та докторантів: довідник молодого вченого / уклад.: А.В. Байлов, О.М. Литвинов, В.В. Чумак; за заг. ред. О.М. Головка. – Харків : ХНУВС: Тім Пабліш Груп, 2016. – 363 с

Інформаційні ресурси в Інтернеті:

7. Пошукова система Google Scholar <http://scholar.google.com/>
8. Пошукова система Springer <https://link.springer.com/>
9. Пошукова система Scirus <https://www.elsevier.com/>
10. Пошукова система Google books <https://books.google.com/>

Методичне та матеріально-технічне забезпечення заняття: бланк з поняттями, ручка.

План проведення заняття:

I. Порядок проведення вступу до заняття.

На початку заняття, студентам оголошується назва теми практичного заняття, план заняття та ті запитання, що будуть розглянуті.

II. Порядок проведення основної частини заняття.

Студенти повинні ознайомитись з тлумаченням поняття особистості різними вченими, та напрямками розробки цієї проблеми, вивчають склад і структуру особистості, а також питання розвитку особистості. Основні теоретичні відомості. У психології категорія «особистість» відноситься до базових понять. Але поняття «особистість» не є виключно психологічним та вивчається всіма суспільними науками, у тому числі філософією, соціологією, педагогікою та ін. Частіше за все під особистістю розуміють людину у сукупності її соціальних та життєво важливих якостей, які набуті нею у процесі соціального розвитку.

Особистість – свідомий індивід, який займає певне положення у суспільстві і виконує певну соціальну роль (соціальна функція особистості).

Особистість – конкретна людина, у системі її стійких соціально обумовлених психологічних характеристик, які проявляються у суспільних зв'язках та відношеннях, визначають моральні вчинки людини та мають суттєве значення для неї та оточуючих.

Дайте визначення понять:

індивід, індивідуальність, особистість, структура особистості, спрямованість особистості.

Виконайте завдання

1. З'ясуйте співвідношення між поняттями «людина», «індивід», «індивідуальність», «особистість». Намалюйте схему співвідношення цих понять. 2. Наведені нижче особливості поведінки людини характеризують її або як індивіда, або як особистість.

Виділіть особливості, які характеризують поведінку індивіда та особистості. Дайте обґрунтування свого вибору. а) Старанність, низька адаптація до темряви, комунікабельність, добра координація обох рук, повільна швидкість упізнавання, швидка емоційна збудливість, працьовитість, мала моторна ригідність, висока сенсорна чутливість. б) Скромність, правдивість, висока швидкість рухових реакцій, висока швидкість засвоєння навичок, пластичність, впертість, низька чутливість до суспільної оцінки, рухливість, швидкий темп діяльності

Виконайте завдання.

1. Виділіть з наведених нижче прикладів факти, в яких переважно виявляється соціальна роль, що розуміється як суспільна функція, і соціальна роль, що розуміється як відповідність поведінки нормам і вимогам соціальної групи. Дайте обґрунтування своєї відповіді. а) Петро Іванович сімнадцятий рік працює токарем на заводі. Він член бригади. Завжди сумлінно виконував і перевищував норми, неодноразово вносив раціоналізаторські пропозиції. У домашньому колі він дбайливий і вимогливий батько. Завжди цікавиться навчанням дочки. Може годинами говорити з нею про мистецтво, літературу. б) Сашко і Микола – учні шостого класу. Обидва відмінники. Проте їх ставлення до життя класу, школи різне. Микола тільки після багаторазових розмов з класним керівником погодився, і то на деякий час, допомогти товаришеві з математикою.

Сашко, навпаки, дуже переживає, коли хтось з учнів класу одержує незадовільні оцінки. З власної ініціативи погодився підтягти відсталого учня з багатьох дисциплін.

Виконайте вправи:

1. Зобразіть схематично структуру особистості за К. Платоновим, порівняйте її зі структурою особистості С. Рубінштейна та З. Фрейда.

2. Випишіть з психологічного словника визначення понять: світогляд, переконання, ідеал, інтерес, потреби, мотиви, ціннісні орієнтації. Яке місце вони займають у структурі особистості.

Дайте визначення понять: темперамент, типи темпераменту, центральна нервова система, активність особистості, моторна сфера особистості.

Виконайте завдання:

1. Охарактеризуйте провідний тип темпераменту своїх близьких або товаришів за планом: швидкість рухів; темп мовлення; уміння швидко та легко включатись в роботу; співчувати іншим людям; уміння захоплюватися справою, виявляючи при цьому терпіння або пристрасність; швидкість зміни настрою.

2. Подумайте та сформулюйте, що у вашому темпераменті є найбільш важливим, суттєвим та знайдіть коротку форму вираження.

3. Визначте, який основний тип темпераменту у кожного з учасників оповідання Круга «Поспішай неспішно». Чотири втомлених мандрівники підійшли до опівночі до міських воріт. Ворота закриті, охорона спить. Перший сів на землю: «Ой лихо, тільки вибрався з дому, і так не пощастило! Що робити? До ранку далеко, ще й дощ піде!», – говорив він крізь сльози. «Чого тут говорити, виб'ємо ворота, та й годі!», гарячкує другий, стукаючи у ворота. «Друзі, зберігайте спокій, сядемо, почекаємо, літня ніч швидкоплинна», – заспокоював інших третій. «Навіщо сидіти та чекати? Дивіться, під воротами велика щілина. Може проліземо крізь неї», – взяв ініціативу четвертий.

Творчі завдання

1. Розіграти структуру особистості за З. Фрейдом, виконавши ролі «ід», «его», «суперего», «особистості» і «співрозмовника».
2. Скласти психологічну характеристику власної особистості.
3. Описати психологічну характеристику творчої особистості (на прикладах видатних діячів науки, техніки, культури).

III. Порядок проведення заключної частини заняття.

Наприкінці заняття студенти дають зворотній зв'язок викладачу, який досвід вони придбали і висловлюють свої думки стосовно особистості як предмету психологічного дослідження.

4. Рекомендована література (основна, допоміжна), інформаційні ресурси в інтернеті

Основна:

Основна:

1. Варій М. Й. Психологія: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2016. 287 с.
2. Васянович Г. П. Основи психології: навч. посіб. Київ: Педагогічна думка, 2012. 114 с.
3. Максименко С. Д. Загальна психологія. Київ: Центр навчальної літератури. 2019. 272 с.
4. Ушакова І. М. Теоретико-методологічні проблеми психології: курс лекцій. Харків: НУЦЗУ, 2016. 191 с.
5. Ковальчук З. Я. Історія психології: курс лекцій. Частина 2: для студентів спеціальностей «Психологія», «Практична психологія» Львів: ЛьвДУВС, 2013. 344.
6. Науково-дослідницька діяльність студентів, курсантів, слухачів, аспірантів, ад'юнктів та докторантів: довідник молодого вченого / уклад.: А.В. Байлов, О.М. Литвинов, В.В. Чумак; за заг. ред. О.М. Головка. – Харків : ХНУВС: Тім Пабліш Груп, 2016. – 363 с.

Допоміжна:

7. Євдокімова О.О. Історія психології : навч. посіб. ; Вид. друге, допов. – Харків : Константа, 2020. 320 с.

8. Павелків Р. В. Вікова психологія: підруч. для студ. вищ. навч. закл. К.: Кондор, 2011. 468 с.
9. Коваленко А. Б., Корнєв М. Н. Соціальна психологія. Київ, 2016. 280 с.
10. Фурман Анатолій Психокультура української ментальності [2-ге наук.вид.]. Тернопіль : НДІ МЕВО, 2018. 168 с.
11. Воляннюк. Н.Ю., Ложкін Г.В., Винославська О.В., І. О. Блохіна, М. О. Соціальна психологія : навч. посіб. для здобувачів ступеня бакалавра ; КПІ ім. Ігоря Сікорського. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2019. 254 с.

Інформаційні ресурси в Інтернеті:

12. Пошукова система Google Scholar <http://scholar.google.com/>
13. Пошукова система Springer <https://link.springer.com/>
14. Пошукова система Scirus <https://www.elsevier.com/>
15. Пошукова система Google books <https://books.google.com/>
16. Пошукова система WorldWideScience.org <https://worldwidescience.org/>
17. Пошукова система DOAJ <https://www.doaj.org/>
18. Пошукова система DOAB <https://www.doabooks.org/>
19. Пошукова система SpringerOpen <https://www.springeropen.com/>
20. Система пошуку наукової інформації у відкритих архівах України (SSM) <https://oai.org.ua/>
21. Електронна бібліотека Наукова періодика України <http://www.irbis-nbuv.gov.ua/>